

Роль правової культури в побудові правової держави в Україні

Саветчук Н. М.

викладач кафедри теорії та історії держави і права

Навчально-наукового юридичного інституту

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет

імені Василя Стефаника»

м. Івано-Франківськ, Україна

Сьогодні розбудову в Україні правової держави тісно пов'язують із рівнем правової культури її громадян, рівнем правосвідомості та законослухняності. В даний час, коли відбувається процес реформування правової реальності, проблема підвищення ролі правової культури в суспільстві набуває характеру нагальної проблеми і вимагає прийняття рішучих заходів щодо їх розв'язання, від успішної реалізації яких і залежить успіх формування правової держави в Україні.

Правова культура – це важлива складова процесів здійснення суспільно-правової реформи в країні, утвердження верховенства права в усіх сферах соціального буття. Високий рівень правової культури в суспільстві, де функціонують її ефективні механізми, є умовою формування демократичних засад життєдіяльності [2, с.9]. Правова культура – різновид соціальної культури, вона складається з правової культури особистості і правової культури суспільства.

Можемо зазначити, що сьогодні в юридичній літературі є дуже багато наукових визначень щодо поняття правової культури. У юридичній енциклопедії зазначено, що правова культура – це складова частина загальної культури, сукупність факторів, що характеризують рівень правосвідомості, правовідносин, досконалості законодавства, організації роботи з його дотримання, стан законності і правопорядку [10]. Так, О.Ф.Скакун правову культуру розглядає як невід'ємну частину загальної культури, що становить систему правових цінностей, розумінь і настанов, які відображають у правовій формі стан свободи і соціальних цінностей людства, суспільства, особи [7, с. 648].

У загальній теорії права під правовою культурою розуміють якісний стан правового життя суспільства, який характеризується досягнутим рівнем розвитку правової системи – станом та рівнем правової свідомості, юридичної науки, системи законодавства, правозастосовної практики, законності і правопорядку, правової освіти, а також ступенем гарантованості основних прав і свобод людини [8].

Правова культура має складну структуру, її складовими елементами вважають право, законодавство, правовідносини, правосвідомість, правотворчість, правореалізацію та інші елементи, що відображаються як у поведінці людини, так і в її свідомості.

Як зазначає М.В. Кравчук, правова культура суспільства складається з таких найбільших правових утворень, як: система правових норм як особливих правил поведінки, що закріплені у системі нормативно-правових актів; сукупність правовідносин, що врегульовані за допомогою правових норм і складаються з юридичних прав і обов'язків; сукупність суб'єктів права; правосвідомість – системи духовного відображення правової дійсності; режим законності і правопорядку – стану фактичної впорядкованості суспільних відносин, врегульованих за допомогою правових засобів [4, с.195].

Однією із основних складових правової культури суспільства є рівень правосвідомості громадян та посадових осіб, тобто ступінь засвоєння ними цінності права, основних прав і свобод; знання права, поваги до нього, переконаності у необхідності дотримуватися приписів правових норм.

У науковій літературі повага до права традиційно розглядається в якості невід'ємного елемента індивідуальної правової культури [9]. Правосвідомість формується під дією об'єктивних та суб'єктивних факторів суспільного розвитку. Якщо правова система функціонує в умовах законності, свободи, соціальної справедливості, поваги до права, то це і сприяє росту правосвідомості усіх суб'єктів.

Правосвідомість за допомогою виховання та освітєвпливає на правову культуру. Зв'язок «правосвідомість і правова культура» органічний і нерозривний [3, с.120].

Високий рівень правової культури суспільства є однією з важливих ознак правової держави, яка ґрунтується передусім на принципах верховенства права і правового закону, поваги до основних прав і свобод людини та громадянина.

Побудова правової держави без підвищення правової культури та рівня правосвідомості громадян є неможливою. Підвищення рівня правової культури суспільства вимагає підвищення рівня та якості організації правового виховання, яке здійснюється шляхом навчання, пропаганди, агітації та самовиховання, належне забезпечення населення інформацією про чинне законодавство і практику його застосування; боротьбу з правовим нігілізмом [5, с.105].

Варто відзначити, що дуже важливим елементом правової культури є досконале законодавство, яке повинно характеризуватися науковою обґрунтованістю, демократичною і гуманістичною спрямованістю, справедливістю, відсутністю прогалин, двозначністю тлумачень. Досить важливим є і рівень розвитку усієї системи нормативно-правових актів, починаючи від законів, актів центральних виконавчих органів влади і закінчуючи актами місцевих органів влади та управління.

Правова культура передбачає певні знання основних положень чинного законодавства та уміння ними користуватися. Не маючи необхідних знань про правову систему держави, чинне законодавство, громадяни не можуть реалізувати свої права та обов'язки і захистити свої інтереси. Забезпечення високого рівня життя громадян є однією з найважливіших умов не тільки підтримання режиму законності і правопорядку в нашій країні, але і невід'ємним елементом безпеки держави.

Варто погодитися з твердженням О.О. Ганзенка про те, що рівень правової культури сучасного суспільства є невисоким. Соціологічні дослідження підтверджують, що значна частина населення не орієнтується в нормах законодавства. Криза сучасної правової свідомості як важливої правової культури зумовлена загальною кризою суспільних відносин, спостерігається масова неповага до права, зневажливе ставлення до законодавства, правових норм, широких масштабів набули явища правового нігілізму, який заперечує цінність права [1, с.283].

Проблема правової культури ще тривалий час буде актуальною, а необхідність її дослідження безпосередньо випливає із конституційного проголошення людини як найвищої соціальної цінності. Правова культура, вважає А. Овчіннікова, повинна й може розглядатися тільки в нерозривному зв'язку з розумінням феномена людини, її проблем, бажань, намагань, уявлень про себе та навколишній світ [6, с.11].

Отже, роль правової культури у побудові правової держави надзвичайно важлива. Формування правової держави в Україні залежить від багатьох чинників, необхідно також здійснити системний підхід, який дозволить владнати кілька проблем одночасно, а саме: необхідно залучити в законодавчий процес професійні кадри; удосконалити якість законодавства; реформувати правоохоронні органи, які повинні здійснювати правопорядок в суспільстві та зміцнювати законність; підвищити рівень організації правової освіти і виховання населення країни; підвищувати рівень правосвідомості громадян, тобто формувати у них правові знання і уміння.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ганзенко О.О. Правова культура особи в умовах розбудови правової держави Україна. *Вісник Запорізького юридичного інституту*. 1999. № 2. С.279-284
2. Горбунова Л.М. Правова культура як умова ефективного розвитку законодавства. *Право України*. 2007. №3. С. 21-25
3. Демічева В.В. Правова культура та правосвідомість: взаємозв'язок та взаємовплив. *Держава і право*. Юрид. і політ. науки: зб. наук. праць. Київ, 2005. Вип. 28. С. 119-125.
4. Кравчук М. В. Теорія держави і права. Проблеми теорії держави і права: навч. посіб. Тернопіль: Картбланш, 2002. 247 с.
5. Макарова О.В., Крилова Ю.І. Проблеми формування правової культури в українському суспільстві. *Право. Серія 18. Економіка і право*. 2015. Випуск 30. С.104-107.

6. Овчиннікова А.П. Феноменологія правової культури: філософсько-правове дослідження: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права». Одеса, 2016. 20с.
7. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підруч. Харків: Еспада, 2006. 776 с.
8. Хомишин І.Ю. Роль правової культури у забезпеченні порядку у суспільстві. URL.: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/may/2308/vnulpurn201481019.pdf>
9. Чепульченко Т.О. Правова культура: місце у правовому процесі та вплив на стан законності в державі. URL.: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/7639/1/18_chep.pdf
10. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (відпов. ред.) та ін. Київ: «Укр. енцикл.», 2003. Т. 5. П-С. 736 с. URL.: https://leksika.com.ua/13170612/legal/pravova_kultura